

Sygn. akt II AKa 158/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lipca 2016r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA - Jerzy Leder (sprawozdawca)

Sędziowie: SA - Maria Mroziak - Szttykiel

SA - Dorota Tyrła

Protokolant sekr. sąd. Piotr Grodecki

przy udziale Prokuratora Marka Deczkowskiego

po rozpoznaniu w dniu 6 lipca 2016 roku

sprawy z wniosku J. K. o zadośćuczynienie i odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. K.

na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 marca 2016r. sygn. akt XVIII Ko 57/15

- zmienia wyrok w zaskarżonej części i oddala wnioski o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. K.,

- zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. M. L., Kancelaria Adwokacka w W. – 240 zł plus 23 % podatku VAT, tytułem udzielonej z urzędu pomocy prawnej wnioskodawcy w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym,

- kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

W dniu 17 czerwca 2015 roku do Prokuratury Okręgowej w Warszawie wpłynęło pismo J. K. z dnia 10 czerwca 2015 roku, które uznane zostało przez prokuratora jako wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie syna wnioskodawcy – R. K. w sprawie o sygn. akt 1 Ds. 1038/09 Prokuratury Rejonowej w Grodzisku Mazowieckim (k. 2) i jego kserokopię przesłano do Sądu Okręgowego w Warszawie.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 4 marca 2016 r orzekł:

I. na podstawie art. 556 § 1 pkt 1) k.p.k. oddalił wnioski w zakresie odszkodowania;

II. na podstawie art. 552a § 1 k.p.k. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz J. K. tytułem zadośćuczynienia kwotę w wysokości 3.000,00 (słownie: trzy tysiące) złotych wraz z należnymi odsetkami od dnia uprawomocnienia wyroku do dnia zapłaty;

III. na podstawie art. 618 § 1 pkt 11) k.p.k. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz kancelarii adwokackiej adw. M. L. tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu wnioskodawcy kwotę wysokości 600,00 (słownie: sześćset) złotych powiększoną o podatek od towarów i usług;

IV. na podstawie art. 554 § 4 k.p.k. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od wyroku złożył prokurator. Na podstawie art. 425 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 427 k.p.k. i 444 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części, co do punktu II dotyczącego zasądzonego na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia.

W oparciu o przepis art. 438 pkt 2 k.p.k. wyrokowi temu zarzucił: obrazę przepisów postępowania a mianowicie art. 552 a § 1 k.p.k. mającą wpływ na treść wydanego w punkcie II wyroku poprzez zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie 3 tysiące złotych na rzecz wnioskodawcy J. K. będącego ojcem nieżyjącego tymczasowo aresztowanego R. K. w sytuacji, gdy przepis ten nie daje podstaw do uwzględnienia roszczeń przysługujących osobom innym niż tymczasowo aresztowany.

Podnosząc powyższy zarzut w oparciu o przepis art. 437 § 1 i 2 k.p.k. wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie wniosku w zakresie zasądzonego zadośćuczynienia.

W uzasadnieniu apelacji prokurator podniósł, iż przepis art. 552 a § 1 k.p.k. w oparciu, o który Sąd wydał przedmiotowe rozstrzygnięcie daje podstawy do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia wynikłe z wykonania środka przymusu osobie, wobec której środek ten stosowano, natomiast nie przewiduje on możliwości wejścia kogokolwiek w prawo do zadośćuczynienia w sytuacji, gdy osoba, wobec której stosowano środek przymusu zmarła jak w mniejszej sprawie.

Prawo do odszkodowania w razie śmierci osoby niezasadnie tymczasowo aresztowanej zostało uregulowane w przepisie art. 556 § 1 k.p.k. Powyżej wskazany artykuł ogranicza roszczenia osób innych niż tymczasowo aresztowany zarówno, co do zakresu jak i przyczyn ich pozostania. Uprawnienia osób określonych w art. 556 § 1 k.p.k. ograniczone zostały, co do odszkodowania z pominięciem zadośćuczynienia. (Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 września 2014 roku II AKa 240/14. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 30 sierpnia 2012 roku II AKa 79/12).

Przepis art. 556 § 1 k.p.k. zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego nie przewiduje też możliwości wejścia kogokolwiek w prawa zmarłego do zadośćuczynienia jak również stosowanie przepisów o pokrzywdzonym i wykonywaniu jego praw przez najbliższych, gdyż niesłusznie tymczasowo aresztowany nie jest pokrzywdzonym w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2008 roku III KK 349/07).

Tym bardziej przepis art. 552 a § 1 k.p.k. wskazany przez Sąd, jako podstawa zasądzonego zadośćuczynienia na rzecz ojca nieżyjącego niezasadnie tymczasowo aresztowanego R. K. nie daje podstaw do takiego rozstrzygnięcia, gdyż jak wynika z jego treści reguluje on zasady orzekania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia, które dotyczą wyłącznie oskarżonego lub podejrzanego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Argumenty zawarte w apelacji uznać należy za trafne a apelację za zasadną, w konsekwencji której zaszła konieczność zmiany wyroku w zaskarżonej części i oddalenia wniosku o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. K., wytoczonego przez jego ojca J. K..

Z uwagi na to, że sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w ogóle nie dokonał rozważań prawnych dotyczących podstawy prawnej zasądzonego zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. K., powołując jako podstawę rozstrzygnięcia art. 552 a § 1 k.p.k., wypada poczynić kilka uwag tej instytucji prawnej.

Przepis art. 552 a § 1 wprowadza odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego przedstawienia zarzutów lub niesłusznego oskarżenia, ale ograniczoną tylko do sytuacji, gdy wobec osoby uniewinnionej lub wobec której umorzono postępowanie wykonane zostały w tym postępowaniu środki przymusu (zob. szerzej Ł. Chojniak,

Odszkodowanie..., s. 305; K. Rydz-Sybilak, Odszkodowanie i zadośćuczynienie..., s. 362 i n.). Poza sporem jest – jak trafnie ustalił sąd pierwszej instancji – że wobec R. K. w sprawie 1 Ds. 1038/09, stosowane były środki przymusu w postaci zatrzymania a następnie tymczasowego aresztowania w okresie od 15 września 2009 roku do 21 października 2009 roku. Jak trafnie ustalił sąd pierwszej instancji R. K. zmarł 16 listopada 2012 roku. Wniosek o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienie złożył jego ojciec J. K.. Przepis art. 552 a § 1 przewiduje odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania, które to orzeczenia zapadły w zwykłym toku postępowania, bez uruchomienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, tj. kasacji lub wznowienia postępowania. Odszkodowanie lub zadośćuczynienie przysługuje wówczas za wykonanie środków przymusu, o których mowa w dziale VI. W przepisie przyjęto założenie, że z uwagi na treść wydanego orzeczenia wykonanie środka przymusu było niesłuszne. Chodzi tu o sytuację, gdy w toku postępowania karnego zastosowano środek przymusu i był on wykonany, a oskarżony został uniewinniony w pierwszej lub drugiej instancji albo umorzono postępowanie (jak w rozpoznawanej sprawie). Przepis ten, określając ogólnie podstawę dochodzenia roszczenia w wypadku umorzenia postępowania wobec oskarżonego, będzie miał zastosowanie nie tylko wtedy, gdy do umorzenia doszło w postępowaniu sądowym, lecz także wówczas, gdy umorzono postępowanie przygotowawcze. Użyty tu zwrot "oskarżony" za sprawą art. 71 § 3 odnosi się także do podejrzanego. Chodzi tu więc o umorzenie postępowania przygotowawczego in personam (zob. D. Świecki: Komentarz do K.p.k. t. II, Wydanie II, WK, 2015). W wypadku umorzenia postępowania art. 552 a § 1 k.p.k., nie określa przesłanek umorzenia. Wobec tego - lege non distinguente - można uznać, że roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje niezależnie od podstawy umorzenia. Wskazuje się także, że chodzi tu o umorzenie postępowania jedynie na podstawie określonej w art. 17 § 1 pkt 1-4, gdyż pozostałe przesłanki umorzenia nie pozwalają swoim zakresem na stwierdzenie, że w danym przypadku mamy do czynienia z niesłusznym oskarżeniem, czy niesłusznym postawieniem zarzutu (por. K. Rydz-Sybilak, Odszkodowanie i zadośćuczynienie..., s. 364). Odwołanie się do wykładni funkcjonalnej i systemowej potwierdza zasadność tego stanowiska. Podobnie bowiem jak w wypadku określonym w art. 552 § 1 przyjmuje się, że chodzi o niesłuszne skazanie - wykładnia a rubrica - tytuł rozdziału 58 - tak też w art. 552a § 1 istota odszkodowania i zadośćuczynienia opiera się na niesłusznym oskarżeniu lub niesłusznym postawieniu zarzutu. Z uwagi na różnorodny charakter przesłanek umorzenia postępowania, ocena zasadności postawienia zarzutu lub w stan oskarżenia mogą nastąpić tylko przez pryzmat przesłanek o charakterze materialnym, określonych w art. 17 § 1 pkt 1-4. W wypadku przesłanek o charakterze formalnym lub mieszanym taka ocena nie jest możliwa zob. D. Świecki: op. cit.). W rozpoznawanej sprawie podstawą umorzenia postępowania – jak wnika z postanowienia o umorzeniu z dnia 4 grudnia 2009 roku, doręczone R. K. w dniu 18 grudnia 2009 roku - był art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k., gdyż materiał dowodowy zebrany w sprawie 1 Ds. 1038/09 uzasadniał ustalenie, że podejrzany nie popełnił zarzucanych czynów (postanowienie o umorzeniu k. 266 – 267, 271

Z przedstawionych rozważań nie może budzić żadnych wątpliwości, że przepis art. 552 a § 1 k.p.k., daje podstawę do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia wynikłe z wykonania środka przymusu osobie, wobec którego środek ten stosowano. W realiach rozpoznawanej sprawy osobą tą jest jedynie R. K., który jednak zmarł 16 listopada 2012 roku. Omawiany przepis nie przewiduje możliwości – jak trafnie podniósł w uzasadnieniu apelacji prokurator – wejścia kogokolwiek w prawo do zadośćuczynienia w sytuacji, gdy osoba, wobec której stosowano środek przymusu zmarła.

Sąd pierwszej instancji zarówno w wyroku jak i jego uzasadnieniu nie dostrzegł, że przepis art. 552 a § 1 k.p.k., nie może być podstawą zasądzenia zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. K..

W konsekwencji tych uchybień, zasła konieczność zmiany wyroku w zaskarżonej części i oddalenia wniosku o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. K., wytoczonego przez jego ojca J. K..

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie § 11 pkt 6 i § 4 pkt 3 w zakresie podatku VAT) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r (Dz. U. 2015, poz. 1800 i 1801).

Kosztami postępowania w sprawie obciążył Skarb Państwa na podstawie art. 554 § 4 k.p.k.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny orzekł, jak na wstępie.